

'We wisten vooraf dat het moeilijk zou worden'

Interview met Hans Nijens

De rechter gaf op 14 juli de groep die actie voert voor antroposofica ongelijk in de bodemprocedure rond het behoud van deze geneesmiddelen. Een bittere pil voor Hans Nijens, maar zeker nog geen knock-out in de strijd met de staat: 'Deze uitspraak is een onverwachte tegenvaller, zeker na de twee vorige gerechtelijke uitspraken die positief voor ons waren. Uiteraard gaan we tegen deze uitspraak in beroep. Dat wordt door het gerechtshof in Den Haag behandeld. Als dit hof blijft bij zijn argumentatie van 27 mei, dan kunnen wij dat hoger beroep zeker winnen.'

Michel Gastkemper

Strijd chronologisch

Antroposofische medicijnen mogen wel, antroposofische medicijnen mogen niet. Dat is het overheersende beeld als je het gevecht om de registratie van deze geneesmiddelen beziet. Een duik in het Motiefarchief van de afgelopen twee jaar levert – door middel van de koppen – een korte samenvatting van de strijd rond de antroposofica: Registratiestrijd om geneesmiddelen (september 2002), 17.500 handtekeningen actie antroposofica (in december 2002, ruim een kwart van het later bijeengebrachte totale aantal), Politiek succes actie antroposofica (januari 2003), Verbod antroposofische geneesmiddelen (maart 2003), Rechtbank keurt verbod af (mei 2003), Hoger beroep geneesmiddelen (mei 2004, de staat probeert alsnog zijn gelijk te krijgen), Medicijnen mogen blijven (juli-augustus 2004). Om de zaak definitief te beslechten, spanden de antroposofische zorgaanbieders een bodemprocedure aan. De rechter deed 14 juli uitspraak en wees de vorderingen van de antroposofische organisaties af. De antroposofische artsen, patiënten en producenten zijn dus in het ongelijk gesteld, maar gaan in hoger beroep.

Nijens vertrouwen in een uiteindelijke positieve uitkomst is gebaseerd op het vonnis in het hoger beroep van het kort geding van 27 mei. Het gerechtshof te Den Haag bepaalde toen letterlijk dat de bestaande Europese richtlijn 'anders dan de staat meent, geen belemmering vormt om op nationaal niveau voor antroposofica een ander registratiestelsel van toepassing te laten zijn dan voor allopathische geneesmiddelen.' En daar gaat het uiteindelijk allemaal om: de puur antroposofische medicijnen moeten als zodanig worden geregistreerd en niet als allopathische geneesmiddelen, omdat dat gezien de aard van de middelen onmogelijk is, aldus Nijens, voorzitter van de 'Actiegroep behoud antroposofica'. 'We hebben nu voor dertig procent van de betreffende geneesmiddelen ons doel bereikt – de staat dient die volgens de rechter namelijk te gedogen totdat zij als kruidengeneesmiddel geregistreerd kunnen worden – maar voor de overige geneesmiddelen moeten we doorvechten. De afgelopen jaren hebben veel patiënten financiële en emotionele schade geleden, doordat de minister heeft geweigerd een registratieregeling voor deze geneesmiddelen te treffen. Het kan nog wel twee jaar duren voordat alles echt helemaal achter de rug is.'

Belangrijke stappen

In het dagelijks leven is hij directeur van Weleda Nederland en België, producent van geneesmiddelen en gezondheidszorgproducten. Maar hij is ook voorzitter van de

Actiegroep behoud antroposofica en bestuurslid van de overkoepelende Federatie Antroposofische Gezondheidszorg (FAG). In zijn hoedanigheid van bestuurslid van de FAG zet hij zich samen met Madeleen Winkler (vanuit de artsen), Gerard Kerkvliet (voor de publiciteit), Jaap Sijmons (als jurist), René de Winter (vanuit de patiënten) en Tonnie Schets (directeur van Wala, de andere geneesmiddelenproducent) in voor het behoud van antroposofische geneesmiddelen. Hij is heel positief over deze samenwerking: 'We zijn binnen deze groep goed op elkaar afgestemd en hebben voorlopig ook iets kunnen bereiken. Je begint aanvankelijk maar en weet niet hoe het verder zal gaan. Ondertussen winnen we twee rechtszaken, boeken succes in de Tweede Kamer met een ingediende motie en bouwen een relatie met politici op. Dat zijn belangrijke stappen. Dat we de bodemprocedure nu in eerste instantie hebben verloren en de staat ook tegen het vonnis in het hoger beroep van het kort geding in cassatie gaat, is "all in the game". We wisten vooraf dat het heel moeilijk zou worden en dat we door onze actie natuurlijk ook tegenkrachten oproepen.'

Juristerij

'Ik heb de laatste jaren een meer dan gemiddelde belangstelling ontwikkeld voor juristerij, voor het gedachtegevecht in het rechtsleven. Dat boeit me, dat is voor mij een nieuwe werkelijkheid. Wetgeving op die manier benaderd, is leuk.

Op Europees niveau merk je hoe machteloos het Europarlement is, hoewel daar langzaam verbetering in komt. In de Europese ministerraad is regelmatig sprake van handjeklap, vanwege de nationale belangen en het positieospel. In de contacten met leden van de Tweede Kamer kom je die factoren ook tegen. Naast werkelijke betrokkenheid spelen electorale overwegingen, partijpolitieke standpunten en eigen belangen een rol. Politiek wordt vaak als oneerlijk beschouwd. Maar je hebt de politieke werkwijze te accepteren als uitgangspunt om ermee te kunnen werken. Of politiek eerlijk is? Het is de vraag wat dat is in dit verband; eerlijkheid. Een moeder met een extreem aandachtvragend kind geeft dat kind vaak extra aandacht. Anderen komen dan wellicht tekort. Is dat eerlijk? In de politiek gebeuren vergelijkbare dingen. Het is nu eenmaal het politieke spel zoals het gespeeld wordt en je kunt hoogstens proberen daar invloed op uit te oefenen.

Je kunt je afvragen hoe principieel je moet zijn. Als groep zijn we vasthoudend én beweeglijk. Daarmee hebben we voorlopig een aantal resultaten bereikt. Kijkend naar het totale registratietraject hebben we ook geleerd realistischer onze eigen situatie in te schatten. De omzet van de antroposofische geneesmiddelen in Nederland is ongeveer gelijk aan de omzet van een heel goed draaiende Nederlandse apotheek. Je moet deze realiteit ook in het politieke spel niet vergeten. Dat we als Weleda een eigen bereidingsapotheek zijn gestart, was een heel goede zet. In het begin wil je nog alle geneesmiddelen registreren, terwijl de gewone farmacie alleen registreert wat die ook werkelijk terug kan verdienen. Bij ons lukt dat nooit, het gaat om zulke kleine aantallen. Je moet een nieuwe realiteitszin krijgen.'

Huidige situatie

De rechterlijke uitspraak van 14 juli betekent niet dat de antroposofica niet meer beschikbaar zijn. De uitspraak van het gerechtshof uit de eerdere rechtszaak blijft gelden. Dat wil zeggen dat de middelen op de markt mogen blijven totdat het gehele traject van hoger beroep in deze bodemprocedure is doorlopen. De rechtbank oordeelde dat circa dertig procent van de betreffende groep geneesmiddelen door de staat gedoogd dient te worden, aangezien deze op afzienbare termijn geregistreerd kunnen gaan worden als kruidengeneesmiddel.

Fundamentele zaak

'Toch vechten we voor een fundamentele zaak. We willen een passende

registratiemogelijkheid voor onze antroposofische medicijnen, net zoals dat ook bij homeopathische middelen gebeurt. De alternatieven die de staat steeds suggereert, registratie als allopathisch geneesmiddel of voortbestaan als product in de warenwet, zijn principieel onmogelijk en dus onzinnig. Dat weet de staat overigens zelf ook best. Om zo'n gevecht te kunnen winnen moeten we nog sterker en zichtbaarder worden. Daarin heeft ook iedereen in onze actiegroep zijn eigen rol en eigen achtergrond.

Ik vind het een heel goede zaak dat de patiëntenbeweging er nu naar streeft een landelijke beweging te worden, met individuele patiënten als lid. Een te kleine patiëntengroep met alle organisatorische problemen van dien, vormt in de politiek geen thema. Vroeger waren lokale patiëntenverenigingen verenigd in een koepel, maar dat vormde nog geen echte landelijke patiëntenbeweging. Stel je voor dat alle individuele leden elk tien euro extra per jaar bijdragen, dan kun je daarmee een vrijgestelde, competente directeur aanstellen die nog veel meer aan belangenbehartiging kan doen. Dat zou een doorbraak zijn, een geweldige stap vooruit. Angst voor schaalvergroting is volgens mij ongegrond. Je kunt pas echt landelijk werkzaam zijn, als er ook lokaal "warme plekken" zijn, maar in het maatschappelijke speelveld gaat het om de landelijke factor. Je moet het ene doen en het andere niet laten.'

Artsen

'Dan is er het traject met de artsen. Die hebben ermee moeten leren leven dat het assortiment geneesmiddelen de laatste jaren kleiner is geworden. We moeten als artsen en geneesmiddelenproducenten opnieuw onze samenwerking definiëren, daar is de noodzaak toe. In tijden van overvloed hebben we de neiging om in te slapen. Bij krapte, bij grenzen en "bedreigingen" die we ervaren, ontwaken we en moeten we met elkaar fors aan de slag gaan. We moeten strategische keuzes maken, wat we wel en wat we niet willen behouden. Verder is de verdere verdieping in de geneesmiddelen belangrijk, waarmee ik bedoel dat we de middelen innerlijk steeds beter gaan begrijpen. Bij de bereidingsapotheek hebben we gemerkt dat er veel kan, wanneer artsen het willen, niet individueel, maar als groep. En wij moeten het als producent uiteraard kunnen maken. Zo zullen we gezamenlijk nieuwe kennis moeten opbouwen. Als je het zorgvuldig doet, is dat een kiemachtige ontwikkeling naar de toekomst toe.

Arts zijn is, evenals leerkracht zijn, een zwaar beroep. De arts wordt op veel fronten belaagd: door regelgeving, door protocollisering, door claimende patiënten die soms beter op het consult zijn voorbereid dan de arts zelf. Ook dat vraagt om een nieuwe roldefiniëring tussen arts en patiënt en een bezinning op oude paradigma's.

Persoonlijk heb ik geen farmaceutische achtergrond, ik kom uit de pedagogische hoek. Na het conservatorium werd ik vrijeschoolleerkracht en later zakelijk leider van de vrijeschool in Eindhoven. In 1995 kwam ik bij Weleda werken en in januari 2001 werd ik hier directeur.

In de toekomst zie ik de rol van veel reguliere medicijnen in het totale gezondheidsconcept minder belangrijk worden. Steeds duidelijker wordt dat de attitude, de psychische en mentale configuratie van een mens minstens zo belangrijk zijn voor de gezondheid van zijn organisme. Met name voor de constitutiemiddelen die Rudolf Steiner heeft ontwikkeld, zie ik een belangrijke rol. Daarvoor vind ik "geneesmiddel" eigenlijk een ongelukkige term. Wij beschikken bij Weleda over de "Doronen", bijvoorbeeld die voor hart en lever, waardoor deze orgaansystemen "voeding" krijgen. Je zou ze daarom ook voedingssupplementen voor die orgaansystemen kunnen noemen. Dat is iets wat steeds belangrijker wordt, ook vanwege de psychische en mentale werking die vanuit de orgaansystemen daarmee wordt bereikt.'

Steiner binnen werktijd

'Voor mij is het thema geneeskunde een levensthema. Dit thema wil ik ook in ons bedrijf verder versterken, het vraagstuk van gezondheid en ziekte, het thema genezen in de ruime betekenis van het woord.

Wanneer je je bureau 's avonds opruimt, heeft dat een rustgevende werking tot in het fysieke. Dat is ook genezend. Een conciërge die in school opruimt, zie ik ook genezend bezig zijn. Als een klaslokaal een zootje is, betekent dat alleen al door de waarneming een aanslag op de gesteldheid van de leerling. Uiterlijke chaos creëert innerlijke chaos. Voor jonge mensen is dat een ramp. Voor volwassenen zou dat een uitdaging moeten zijn. Een verhelderend gesprek is ook genezend, evenals een weldadig bad. Als belangrijke opdracht voor de pedagoog noemt Rudolf Steiner ook het genezen. Volgens hem is het een taak in de onderbouw om de kinderen goed te leren ademen. Daarmee is impliciet een belangrijke basis voor hun verdere gezondheid gegeven. Ik vind dat een vruchtbare werkhypothese; het leven als permanent genezingsproces. Je vertrekt dus eigenlijk vanuit "ziek zijn".

Een groep van vijftien mensen houdt zich hier in Weleda bezig met medische voordrachten van Rudolf Steiner. Dat doe ik zelf ook dagelijks. Het is een geweldige verrijking. Het moet ook niet tot artsen beperkt blijven, maar toegankelijk zijn voor iedere leek die interesse heeft. Ik vind dat in het bedrijf die substantie aanwezig moet zijn. De bijeenkomsten zijn voor medewerkers uit alle geledingen, binnen werktijd. Iemand bereidt een stuk uit een voordracht voor en we hebben daar een gesprek over. Bijzonder boeiend en verrassend. We hadden tot voor kort ook elke eerste maandag van de maand Joop van Dam, die voor alle medewerkers sprak over medische thema's in relatie tot onze geneesmiddelen. Fenomenaal hoe deze man daarmee innerlijk leeft en hoe hij daarover in begrijpelijke woorden kan spreken.'

Gezondheidsbedrijf

'Ook onze voorlichtingsactiviteiten naar consumenten worden steeds belangrijker. Inzicht hoort bij het genezingsproces of gezondheidsproces zoals je wil. Per jaar geven we hier voor allerlei doelgroepen zestig tot zeventig workshops. Ook aan de eigen medewerkers. Weleda zal in de toekomst steeds meer een gezondheidsbedrijf worden.

Ook wanneer er in het hele proces rondom de antroposofische geneesmiddelen minder was bereikt, was ik toch blij met de ontwikkeling die we intussen hebben doorgemaakt. Vijf jaar geleden wist ik weinig van antroposofische geneesmiddelen. Ik moest bekend raken met de farmaceutische aspecten, met de geneeskundige aspecten en ook de juridische en politieke aspecten moest ik leren kennen. Het werk in onze actiegroep vraagt veel tijd. Maar het hoort erbij en het is een verrijking.

Ik kijk met de meeste voldoening op onze samenwerking terug. Je ziet dat er altijd een polariserende tendens is, die neiging tot polarisatie heeft iedereen. Er zijn altijd deelbelangen aanwezig. Die vind je ook binnen groeperingen zoals patiënten, artsen en producenten. Daarnaast is er echter ook een overstijgend belang. Het is ons gelukt boven de deelbelangen uit te stijgen. Goed samenwerken loont blijikbaar. Daarvoor moet je wel met enige regelmaat over je eigen schaduw heenspringen.'

Artikel uit: **Motief, maandblad voor antroposofie** - nr. 77, september 2004

© Antroposofische Vereniging in Nederland

www.antroposofie.nl